

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כא, תש"ל

„משקפיים“ ומקבילותיה בימי הביניים

המלה הזוגית החדשה משקפיים הובעה בימי הביניים במלים שונות. במאה הט"ז ואף בראשית המאה הי"ז אנו מוצאים את המלה מראות, וכך כותב ר' אברהם סבע ממגורשי ספרד בספרו „צרור המר“ (ויניציאה רפ"ג), סוף פרשת בא: „כי המראות שישימו האנשים בין עיניהם לראות בטוב נקראים שם טו אטף גם טטף ליחיד וטטפת, ושרש שלשתם שוה... ולטטפות, ולמראות מאירות תמידיות בין עיניך לראות תמיד פלאות אלהינו“. גם ר' מנחם די לונזאנו, שחי במחצית השנייה של המאה הט"ז ובמחצית הראשונה של המאה הי"ז, משתמש באותה מלה וכותב בספרו „שתי ידות“ (ויניציאה שע"ח), עמ' פא ע"ב: „והיותר רע כי חצי עור אני כי כבן עשר שנים הייתי כשהוצרכתי להתחיל להשתמש במראות ואין לי יום שאין קללת עיני מרובה“¹.

במאה הט"ו באשכנז אנו מוצאים את צירוף המלים כלי זכוכית במחזור ליום כפור. בכתב-יד מינכן מס' 3²,

1. שתי דוגמאות אלו הובאו כבר אצל בן-יהודה, במילונו, כך

שביעי, עמ' 3302.

2. M. Steinschneider, *Die hebräischen Handschriften der*

K. Hof- und Staatsbibliothek in München (München 1895) S. 1.

שנכתב ונוקד בעיר אולמא³ בשנת רי"ט (1459), כותב הסופר בקולופון: „אני יצחק הסופר המכונה בא'⁴ אימק סופר כתבתי ונקדתי המחזור מיום כפורים ביום ה' י"ב תמוז בשנת רי"ט לפרט האלף הששי... בן אחד וששים שנה אנכי כתבתי זה המחזור בלא כלי זכוכית המאירים לעינים הנקראים ב'א'⁴ ברילן... בעיר אולמא...”

אגב עבודתי במפעל הפליאוגרפיה העברית שליד האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים מצאתי צירוף מלים נוסף בספרד מאותה מאה, מראות זכוכית. בתנ"ך כתביד פריס מס' 31, שנכתב בעיר סרקסטא בשנת קס"ד (1404), כותב הסופר בקולופון: „אני חיים בר שאול מגדולי... נתאמצתי עם מראות זכוכית בין שתי עיני וכתבתי לו אלו הארבעה ועשרים וסיימתים בחדש שבט שנת חמשת אלפים ומאה וששים וארבעה ליצירה בסימן חדש ימינו כ'קד'ם” [1404]...

אין אני מתכוון למצות כאן נושא זה. ייתכן שימצאו מקבילות נוספות למשקפיים בימי הביניים. על כל פנים מן הדוגמאות שהובאו לעיל אולי ניתן להגיע למסקנה, שבאשכנז במאה הט"ו רווח צירוף המלים כלי זכוכית, ואילו בספרד באותה מאה ואף במאה לפני כן רווח הצירוף מראות זכוכית, ובמאה הט"ז והי"ז רווחה אצל יוצאי ספרד המלה מראות.

ראה גם בספרו של הנ"ל, „הרצאות על כתביד עבריים” (ירושלים תשכ"ה), עמ' 67.

3. היא Ulm, Ulma בגרמנית. 4. אשכנזית.